

KIÁLLÍTÁS A SZENT KORONÁRÓL

– Tizenegy időszerű óvás a magyar Szent Koronával kapcsolatban (200-2012) –

PAP GÁBOR

Szelényi Károly fotóművész benne volt abban a munkacsoportban, amelyik az 1978-ban hazaérkező Szent Koronát vizsgálhatta. Nagyméretű, gyönyörű fotóiból a füzéri vár tetőtéri kiállítótermében, 2017 Szent György napján nyílt kiállítás, melyet Pap Gábor nyitott meg.

Pap Gábor MMA Életműdíjas, Magyar Örökségdíjas művészettörténész.

1,...hogy a magyar Szent Korona alsó és felső része független egymástól, hogy az előbbi „coronagrecia” (görög korona), az utóbbi „coronalatina” (latin korona) néven önálló egységet képezvén, eredetileg külön-külön szerepeltek mint koronák vagy mint egyéb tárgyfeleségek.

Tudnunk kell:

A felső rész önállóan nem szerepelhet koronaként, alul valamiféle abroncsnak mindenképpen össze kell fognia. Semmilyen bizonyítékunk nincs arra, hogy ez az abroncs bármikor is más lett volna, mint a jelenlegi.

2,...hogy a koronázási palást SEPHANUS (nemStephanus!) REX feliratú képén látható korona hitelesen tanúskodik róla, milyen volt „a II. Szilveszter pápa által Szent Istvánnak küldött eredeti” korona.

Tudnunk kell:

Már az 1790-es években leszögezte a kor egyik legkiválóbb magyar történétírója, Katona István, hogy ebben az esetben nem a magyar királyi, hanem a mártíroknak kijáró koronáról van szó, és a palást legalsó sávjában valamennyi mártírszent ezt viseli.

3,...hogy a magyar Szent Korona bármely részét vagy egészét II. Szilveszter pápa küldte 1000-ben Szent István királyunknak.

Tudnunk kell:

Ennek a feltételezésnek (nem ténynek!) az alátámasztására mindössze két írásos megnyilatkozást lehet idézni, ezek közül azonban egyik sem perdöntő hitelű.

a) A Hatrwik püspök által 1110 és 1116 között összeállított Szent István-legendaváltozatban, amint azt Karácsonyi János kimutatta, utólagos betoldás a koronaküldés mozzanata. A benne szereplő személyek közül a pápa nincs megnevezve, a lengyel király azonban, akit itt Mieszkónak hívnak, nem volt kortársa Szent Istvánnak, sem II. Szilveszter pápának. (Előttük uralkodott.) A közelkorú, hiteles legendaváltozatok – az ún. Kis és Nagy Legenda – egyike sem szól koronaküldésről.

b) III. Ottó német-római császár udvari történétírója, Thietmar (Theotmar) van Merseburg Szent Istvánról – ő még Vajk néven említi azt írja, hogy II. Szilveszter pápától „coronam et benedictionemac-

cepit”, azaz, szó szerinti fordításban, „koronát és áldást kapott”. EZ a kifejezés azonban, amint azt Váczy Péter kimutatta, nem azt jelenti, hogy tárgyi mivoltában küldött volna koronát a pápa, hanem azt, hogy a római egyház képviselőiben hivatalosan is érvényesnek ismerte el Szent István (Vajk) királyságát.

4,...hogy hiányzik négy apostol a koronáról, amelyek az „eredetileg hosszabb” keresztpántok alsó részén helyezkedtek volna el.

Tudnunk kell:

Az aranyműves kutatócsoport – vezetője Lantos Béla, tagjai: Csomor Lajos, Ludvig Rezső, Poór Magdolna – már 1983-ban kimutatta, hogy a keresztpántokon eredetileg is

nyolc apostol szerepelt. Ezt a megállapításukat a csakis alul lévő gyöngydrót-lezárásra – keresztbefutó gyöngydrót-merevítés feljebb, két-két apostolkép között sehol sem szerepel! –, illetve a keretelő gyöngy-drágakő sorozat sajátos, kifejezetten ilyen alapon indokolt elosztására alapozták.

5,...hogy a felső Pantokrátor- (magyarul: világmindenségen uralkodó) képet utólag „durván átverték a kereszt csapjával”.

Tudnunk kell:

Az 1880-ban Ipolyi Arnold püspök, akadémikus vezetésével lefolytatott többnapos Koronavizsgálat során fényképfelvételek is készültek a Koronáról. (Ezek üvegnegatívjai és a róluk készült nagytapasok ma a Nemzeti

Múzeumban vannak, de ezt a kivételes jelentőségű dokumentációt a mai napig nem tették közzé értékelhető formában!) Az egyik felvétel tanúsága szerint ekkor leszerelték a keresztet a Koronáról, és így láthatóvá vált a Pantokrátor-kép közepén lévő lyuk. Ez nem fűrt, hanem hengeres szerszámmal kiütött, szabályos kör alakú nyílás, amelynek a széleit szakszerűen felperemezték. Erre a jól rekonstruálható műveletre csakis a zománcozás megkezdése előtt kerülhetett sor. Utólagos fúrás esetén a zománckép súlyosan sérült volna – ennek nem látjuk jelét a mostani állapotban –, és a lyuk szélén a sorja nyomaival kellene találkozunk. Sorjának azonban ezen a helyen nyoma sincs.

6,...hogyan a magyar Szent Korona alsó részét Dukász Mihály bizánci császár (uralkodott 1071 és 1078 között) küldte I. Géza magyar királynak (uralkodott 1070-től 1074-ig).

Tudnunk kell:

A Dukász-kép nem fér bele a mögötte lévő foglalatba, ami egyértelmű jele annak, hogy nem tartozik a magyar Szent Korona eredeti képanyagához. Másodlagosan, szögeccsel erősítették a mögötte lévő oromzat hátlapjához, továbbá a keresztpánthoz. A helyén eredetileg – feltétlen hitelű, közvetlen látványélményen alapuló leírás szerint – „imago-divae Martis Virginis”, azaz a „Szent Szűzanya” képe volt. Ez a híradás, Révay Péter koronaőr 1613-ban közzétett beszámolója kijelentő mód jelen időben fogalmaz, így semmi okunk nincs kételkedni benne, hogy a Dukász-kép ekkor még nincs rajta a Koronán. Első említésével 1790-ben találkozunk, így a képcserére – kizárásos alapon – az 1784-és 1790 közötti időszakban kerülhetett sor. (1784-ben vitette ki az országból törvényellenesen a Koronát II József, és ettől kezdve egészen hazahozataláig, 1790-ig semmit sem tudunk róla.)

7,...hogyan Szent István nem láthatta, illetve nem viselhette a fején a magyar Szent Koronát.

Tudnunk kell:

Ez a feltételezés (nem tény!) azon a másik feltételezésen alapul, hogy Dukász Mihály képe eredetileg is rajta volt a Koronán. Ilyen alapon jelenthetnénk ki, hogy az 1071-nem trónra lépő bizánci császár valóban nem küldhetett koronát az 1038-ban elhunyt magyar királynak. Láttuk azonban, hogy a Dukász-képet másodlagosan szerelték fel a Koronára, így datálási szempontból semmi jelentősége nincs. Ilyen módon természetesen annak sincs semmi komolyan vehető akadálya, hogy Szent István láthatta, illetve fejére tehetné volna a magyar Szent Koronát. (Ez a kérdés független attól a fentebb, 3. pontunkban már érintett, itt és most bővebben ki nem fejthető kérdéstől, hogy ha kapta, kitől kapta, netán saját elődeitől örökölhette, esetleg 1000-ban Rómából csak visszakapta.)

8,...hogyan a grúziai Khakuli triptichon (Tbiliszi, Grúz Nemzeti Múzeum) Mária-képe azonos a Révay Péter által említett, koronánkon eredetileg a Dukász-kép helyén szerepelt Szűzanya-képpel.

Tudnunk kell:

A grúziai képet jól láthatóan a szembenézet bal oldala felől kurtították meg – ívesen keresztülvágva a feliratát –, hogy beleférjen jelenlegi foglalatába. A felirat pontosan rekonstruálható, és a triptichonról (háromrészes szárnyasoltárról) szóló, grúz szerzőktől származó közlések ennek alapján azonosítják az eredeti kurtítatlan mű témáját így: „Angyali üdvözet a kertben”. Pontos mérésekkel igazolt tény, hogy koronánk Szűzanya-képének foglalatába a grúziai zománckép – melynek művészi színvonala egyébként mélyen alatta marad a koronánkon szereplő eredeti képek színvonalának! – a jelenlegi formájában sem férne bele.

9,...hogyan a magyar Szent Koronán ma ugyanazok a képek szerepelnek, hiánytalanul, amelyek készítése idején rákerültek.

Tudnunk kell:

Nemcsak a Szűzanya-képet cserélték le 1613 és 1790 között, hanem a másik két uralkodó-képmás – a „Kón”, illetve a „Geóbitzász” feliratú – is utólagosan felszerelt kép a koronánkon. Ez a tény perdöntő súlyú készítés-technológiai, illetve viselettörténeti adatokkal igazolható. (Az előbbieket az aranyműves-csoport, az utóbbiak Bradák Károly kutatásai nyomán publikálták.)

Ugyanígy tényként kell tudomásul vennünk, hogy az elülső Pantokrátor-kép mögöl hiányzik egy apostol-képmás. Itt – bizonyos jelekből következtethetően – eredetileg Szent Bertalan zománcképe szerepelhetett, ma azonban csak egy ARTHOLO betűsorból álló felirat helyezkedik el a foglalatban, amely nyilvánvalóan nem lehet az eredeti Bertalan-kép feliratának csonkult maradványa.

10,...hogyan az abroncs hátsó részén jelenleg látható két uralkodó (Kón és Geóbitzász) helyén eredetileg két arkangyal szerepelt.

Tudnunk kell:

Ez a feltételezés – amelynek hirdetői ráadásul az elől lévő két arkangyal szorosán összetartozó egységét is megbontják: Gábritel hátra teszik. Melléje Rafaelt (?!), Mihály mellé pedig Urielt (?!) sorolják – semmiféle konkrét tény-alappal nem rendelkeznek. További gond: a Révay Péter koronaőr által említett „keresztény királyok, császárok” képviselete így teljesen lemaradna a Koronánkról.

11,...hogyan a magyar Szent Korona csak jelképesen működik.

Tudnunk kell:

A magyar Szent Korona, a beavató koronák típusába tartozván, nemcsak jelképes, de valószínűs működésképesnek is tétéleződik. A magyar közjog, amióta csak adatokkal rendelkezünk felőle, mindig ilyenként kezelte. Ezért nem lehetett helyettesíteni semmilyen más uralkodói fejdísszel, és ezért nem lehetett jogérvényesen magyar királynak tekinteni, akit nem vele koronáztak. A magyar Szent Korona valószínűs működésképesével kapcsolatban ma már konkrét kutatási – mérési, illetve folyamat-rekonstruálási – eredményekről is beszélhetünk. Ezek további pontosítása összehangolt (bár hivatalosan nem támogatott) kutatási program keretében folyik.

Szolgáljon ez az összefoglalás minden olyan becsületes és jó szándékú embertársunk – laikusok vagy szakmabeliek, spontán érdeklődők vagy gyakorló politikusok – tájékoztatására, akinek alkalma nyílik állást foglalni a magyar Szent Koronával kapcsolatos kérdésekben.